

आठवणी

काळ फक्त वय वाढवतो.

मात्र आठवणींना वार्धक्याचा शाप नसतो.

जन्मल्यापासून ते मृत्यूपर्यंत माणसाचा जीवनकाल. ह्या त्याच्या कालावधीत माणसाला मिळालेली मोठी देणगी म्हणजे स्मृती. माणूस जगत असताना प्रत्येक क्षण आणि क्षण त्याच्या स्मृतिपटलावर आठवणींच्या रूपात कोंदला जातो.

माणसाच्या जगण्याच्या तीन प्राथमिक अवस्था - बालपण, तारुण्य आणि वार्धक्य. ह्या तीनही अवस्थेतून संक्रमित होत असताना त्याला जाणवलेले आणि आलेले अनुभव वा गोष्टी आठवणींच्या रूपात मनात साठविल्या जातात.

बालपण ही तर अशी अवस्था असते जिथे निष्पापपणा हा स्थायी भाव असतो. मनमुरादपणे क्षण जगणे, कोणतीही जबाबदारी नाही, कोणाबद्दल काही हेवेदावे नाहीत, निरल आणि निष्पाप अंतःकरण. अश्या अवस्थेत त्याला प्रेम, माया मिळत असते. त्यामुळे खूपच आनंदाचे क्षण वाट्याला येत असतात. ह्या अवस्थेत स्मृतिपटलावर बहुतांशी आनंदाचे क्षण उमटतात. मात्र काही वेळेस ह्या अवस्थेत आलेले कटू अनुभव मात्र पुढील आयुष्यात इतके महत्वाचे ठरतात की आयुष्याची पुढची जडणघडण आणि व्यक्तिमत्त्वाची पाळेमुळे ह्याचा हा पाया असतो.

आयुष्याचा उमेदीचा काळ हा तारुण्याचा. सगळ्यात जास्त ऊर्जा ह्या अवस्थेत. हा कालावधी इतका झटपट संपतो कारण सगळ्यात जास्त आयुष्याची जडणघडण इथे होते. तारुण्यात सभोवतालच्या जगाला अमर्याद अपेक्षा असतात. त्यात तुमचे पालक, भावंडं, नातेवाईक, मित्र परिवार आणि सहयोगी. तुमच्या जगाकडून असलेल्या अपेक्षा आणि त्याला मिळणारा प्रतिसाद, कर्तव्याचे भान इ. बाबीतून अनेक विलक्षण अनुभव मिळत असतात. तारुण्याच्या कालावधीत तारुण्य, शिक्षण, करियर आणि आयुष्याच्या पुढच्या वाटचाली ह्यांचा मेळ घालताना अनेक सुखकारक आणि दुःखकारक आठवणींचा संचय होतो. त्यातूनच पुढचा प्रवास सुरू होतो आणि घडत जातो. लग्न, सहजीवन, मुलांचे बालपण, त्यांचे संगोपन ह्या पालकत्वाच्या जबाबदारीसोबत आपले पालक, आप्त, मित्रपरिवार, स्नेह आणि ऋणानुबंध ह्यांचा वाढलेला परीघ ह्या गोष्टीसोबत स्वतःच्या आशा आकांक्षा ह्यातून मेळ साधत एक अनुभवाचं आणि आठवणींच गाठोडं तयार होतं.

त्यानंतर निवृत्तीचा काळ आणि वृद्धत्व ह्या समारोपाच्या कालखंडात काही जास्त अपेक्षा नसतात. आपली मुले, सूना, लेकी, नातवंड आणि आप्तजन ह्यांच्याकडून प्रेमाची आणि मायेच्या ओलाव्याची फक्त अपेक्षा असते.

माणसाचे ह्या अवस्थांमधून जाताना वय वाढत जाते. प्रत्येक वयाच्या कालखंडात जीवनाचा अनुभव घेत असताना आठवणी त्याच्या सोबत कायम साथ देत असतात. जीवन जगताना सभोवतालच्या व्यक्ती बदलत असतात. त्यांचे अस्तित्व तात्पुरते, कायमचे तथा क्षणभंगुर सुद्धा असू शकते पण त्याच्या सोबत व्यतीत केलेला काळ, अनुभव ह्याच्या आठवणी मात्र कायम आणि चिरकाल टिकणाऱ्या असतात. त्या आठवणींच्या शिदोरीवर उर्वरित आयुष्य जगण्याची उमेद मिळते.

माणसाच्या आयुष्यातील चिरकाल जिवंत आठवणींच गाठोडं अनेक गोष्टींनी भरलेलं असते. ह्या गाठोड्यासोबत त्याला आयुष्याचा अंतिम टप्पा सुखासीनपणे व्यतीत करता येतो.

आई मुलाची लहानपणीचे कपडे, खेळणी आणि इतर लहानसहान गोष्टी जपून ठेवते, फोटो, विडिओ सीडी, अल्बम इ. बाबी तुमच्या आठवणी जिवंत ठेवतात व त्यांना उजाळा देतात. त्या शिदोरीवर कितीही काळ जगात येते. आयुष्यातील आपले आप्तजन, नातेवाईक, स्नेही, सहयोगी, जीवनसाथी ह्यांची साथ काही वेळा अचानक सुटते. कालानुरूप आपल्यालाही सावरावे लागते, मात्र ह्या आप्तजनांच्या स्मृती, आठवणी अनेक रुपांत आपण अनुभवू शकतो. ह्या आठवणी ह्या वस्तुरूपाने इतक्या ताज्या राहतात.

आपल्या लहानपणी आपल्या आजीचा सहवास तिच्या शिवलेल्या गोधडीच्या रुपात मिळतो. तीच ऊब अनुभवता येते. लहानपणी अनुभवलेले आजोळ त्या वास्तूला आणि त्या गावाला जाऊन अनुभवता येते. तुमच्या तारुण्याचा काळ, तुम्हाला घडवणाऱ्या शैक्षणिक संस्था, शिक्षक, मार्गदर्शक, जोडीदारासोबतचे जिव्हाळ्याचे क्षण इ. अनुभव इतके जिवंत असतात की त्या अनुभवाशी निगडित गोष्टींशी संबंध आल्यास स्मृती जागृत होतात.

ह्या आठवणींचा संचय, ताजेपणा आणि त्याचे चिरकालत्व स्मृतीमुळे शक्य आहे.

मनोज कुरुंभटी